

Ragıp Zarakolu: 100. yıl anısına ‘Emperyalizme Karşı Cihad’

Posted on 19/09/2020

TUSTAV, Türkiye solunun tarihi köklerine ilişkin belgelere dayalı çok değerli kitap ve araştırmaları yayımlamaya devam ediyor. Bu çalışmalar sırasında farklı siyasal bakışı olan araştırmacıların işbirliği sağlamasını da önemli buluyorum. Ve kitaplar sadece Türkiye solunun değil Türkiye Cumhuriyetinin de kuruluş dönemini kavramamıza olanak sağlıyor. Bunlardan biri de Ağustos ayında yayımlanan Yavuz Aslan’ın “Şark Şurası ve Şark İli Mecmuası” adlı kitabı. Alt başlık ise “Doğu Halklarının Emperyalizme Karşı Kutsal Cihadı.”

Yavuz Aslan, daha önce 2007 yılında “Birinci Doğu Halkları Kurultayı” adlı bir çalışma yayımlamıştı. “Şark Şurası ve Şark İli” dergisinin eski yazı yeni yazıya çevrilmiş metni yanında günümüz Türkçesine aktarılmış metnini birlikte yayımlarken, bu kitap temelinde, uzunca bir giriş yapması çok iyi olmuş. Konunun daha iyi kavranmasına olanak sağlanıyor.

Kitabın bana göre en ilginç yanlarından biri, Cihat/Kutsal Savaş kavramının dünya siyasetinde kullanımının bir başka örneğini sergilemiş olması.

Günümüz siyasal İslamının en önemli yanlarından biri “antiemperyalist” bir söylemi sahiplenmesi, bir anlamda kitlesel sol potansiyeli süreç içinde kendi denetimi altına alması, 1979 İran Devriminde olduğu gibi, solu kendini desteklemek açmazı ile baş başa bırakmasıdır. (*)

İran devriminde kadın haklarının kısıtlanmaya başlanması, İran solu, özellikle TUDEH açısından tali, ikincil bir sorundu. İran devrimi “antiemperyalist”ti ya, şimdilik yeterliydi.

Ve TUDEH liderlerinin TV'den naklen idamını izledik daha sonra.

Laikliği amaçlayan reformist İttihat Terakki Partisi 1913 darbesi hükümeti, 1914 yılında Alman Emperyalizmi yanında 1. Dünya Savaşına girerken, Kasım ayında Cihat ilan etmişti.

Amaç Fransız ve İngiliz sömürge imparatorluklarının Müslüman kitlelerini ayaklandırmaktı.

Bu başarısızdı. Tam tersine İslam'ın inanç merkezi Mekke ve Medine, Arap başkaldırısının merkezi oldu.

Peki, bu Cihat ilanının kurbanı kim oldu? Anadolu'nun Müslüman olmayan ahalisi!

Baku Kurultayı ile ilgili ilk kitap, 1975'de Alev Er'in tercümesiyle, Ali Bucak'ın kurmuş olduğu Koral Yayınları tarafından yayımlanmıştı.

Alman emperyalizmi lehinde Cihat ilanından 6 yıl sonra, 1920 Eylülünde Bakü Şurası, Doğu halklarını "Emperyalizme Karşı Kutsal Cihad"a davet ediyordu.

1920 yılının 23 Nisanında, İngilizlerin kapattığı Osmanlı Parlamentosu, Ankara'da, "Halifeyi Kurtarma" hedefi ile dualar okunarak açılmıştı. Dayanılan tek etkili silahlı gücün adı ise "Yeşil Ordu"ydü.

Bu kurultay Doğu halklarını emperyalistlere ve onların sömürü düzenine karşı teşkilatlandırmak ve bir araya getirerek ortak politikalar üretmelerini sağlamak amacıyla "Şark Şûrası" (Doğu Halkları Propaganda ve Eylem Sovyeti) adıyla bir teşkilat kurdu. Bu teşkilat belirtilen amaçlar doğrultusunda Doğu halklarını bilinçlendirmek için Türkçe, Arapça, Farsça ve Rusça olmak üzere dört dilde "Şark İli" adında bir dergi çıkardı.

1919 yılında, İstanbul ve İzmir işgal olunduğunda, Sovyet Devrimi korkunç bir iç savaş

boğuntusu içindeydi. Yer yer İngiliz, Fransız, Japon donanmasının, askeriyesinin konumlanışları da söz konusuydu eski çarlık topraklarında. Bakü Komününün düşürülmesinde, 26 Komiserin düşürülmesinde İngilizlerin de katkısı oldu.

Savaşın bitimine doğru İttihat cuntası, giderayak Eylül ayında Bakü'yü düşürmüştü, Bakü Komünü kurulması öncesi!

2 yıl sonra ise Bakü'de Doğu Halkları Kurultayı açılmaktaydı ve bu Kurultayda 1915 soykırımının sorumlularından biri, Enver Paşa ve takımı onurlu konuklar arasında idi.

Türkiye Komünist Partisi de, 1. Kuruluş Kongresini Bakü'de yaptı. Kurucu lider Mustafa Suphi'nin, 1913 İttihat darbesine karşı çıkarak, takibattan kurtulmak için ülkeyi terk etmesi bence çok önemli. İttihat muhalifleri arasındaki önemli isimlerden biri olan Ali Kemal ise darbeden sonra biat etmeyi tercih etmişti.

Mustafa Suphi, III. Enternasyonal tarafından yapılması kararlaştırılan Bakü Kurultayında Başkanlık Divanında yer almaktaydı.

1919 Martında III Enternasyonal'in kuruluş kongresinde yer alan 51 delegeden biri de Mustafa Suphi idi. Ve konuşmasında Ermeni soykırımına da değinmişti. (**)

Ekim devriminden hemen sonra, Kasım ayında Bolşevik hükümeti Ermeni halkının kendi kaderini tayin hakkını deklare eden bir karar almıştı. Bu arada Sovyet Ansiklopedisinin, 1915'i "soykırım" olarak tanımladığını ekleyelim.

Ancak, Bakü Kurultayında Ermeni Soykırımına ilişkin söz almak isteyen John Reed, Kurultay başkanı Zinoviev tarafından "sırası değil" denilerek engellenecekti.

(*) Hermann Weber (derl.) , III. Enternasyonal Belgeleri, Türkçesi Ümit Kıvanç, Belge

Yayınları 1979.

(**) Sol/Siyasal İslama ilişkin olarak bk: Serpil Üşür (derl.), İran Devrimi/Din, Antiemperyalizm ve Sol, Belge Yayınları 1992.

Kaynak: artigercek.com